

Karjalan pyhittäjät

ja kekri

Sisällys

Karjalan valistajat ja pyhittäjät 3
Karjalaista perinnettä 6
Ortoboxi 13
Kekri 14
Sadonkorjuu 14
Kekri on uudenvuodenjuhla 15
Kitupiikit ja jakoaika 15
Luomakunta ja kirkkovuosi hengittävät samaan rytmiin 15
Vainajienmuistelu 15
Joulun perinteet ovat kekriperinteitä 16
Kekripukki 16
Pyhäinpäivä ja sen kaverit 18
Kaikkien pyhien sekä poisnukkuneiden uskovien muistojuhla 18
Allhallowtide 19
Kuolleiden päivä 21
Samhain 26
Miksi Halloweenia demonisoidaan? 27

Karjalan valistajat ja pyhittäjät

Karjalan pyhittäjien ja valistajien yhteistä muistopäivää vietetään 31.10.–6.11. välisenä lauantaina.

Samana päivänä vietetään suomalaisen kalenterin mukaan pyhäinpäivää. Pyhäinpäivä periytyy roomalaiskatolisesta kaikkien pyhien ja vainajien muistojuhlasta, jota vietetään 1.–2.11.

Suomessa syyskuun lopusta marraskuun alkuun on vietetty kekriä, sadonkorjuujuhlaa.

Karjalan valistajiin ja pyhittäjiin luetaan joukko pyhiä, jotka opettivat ja levittivät kristinuskoa Karjalan alueella ja joista monet perustivat luostareita tai olivat luostarikilvoittelijoita. Tunnetuimmat Karjalan valistajat ovat Sergei ja Herman Valamolaiset (muistopäivä 28.6.) Arseni Konevitsalainen (muistopäivä 12.6.) Aleksanteri Syväriläinen (muistopäivä 30.8.) Trifon Petsamolainen (muistopäivä 15.12.) ja Herman Alaskalainen (muistopäivä 9.8.)

Karjalan pyhittäjiä kunnioitetaan Suomen ortodoksisessa kirkossa, sillä ortodoksinen usko levisi Suomeen Karjalan kautta. Heidän yhteistä muistopäiväänsä on vietetty Suomen ortodoksisessa kirkossa vuodesta 1957 lähtien. Muistopäivä sijoitettiin nykyiselle paikalleen, sillä se on suomalaisessa kalenterissa pyhäpäivä.

Pyhittäjien juhlan liturginen väri on vihreä.

Pyhittäjien päivän liturgiassa luetaan Luuk. 6:17–23a.

Sinun pelastavaisen kylvösi ihmeellisinä hedelminä

Karjalan maa esiintuo Sinulle, oi Herra, pyhittäjäisämme, jotka ovat sen valistaneet.

Heidän esirukouksiensa tähden suo kirkolle ja isänmaallemme rauha,

oi ylenarmollinen ja ihmisiä rakastava.

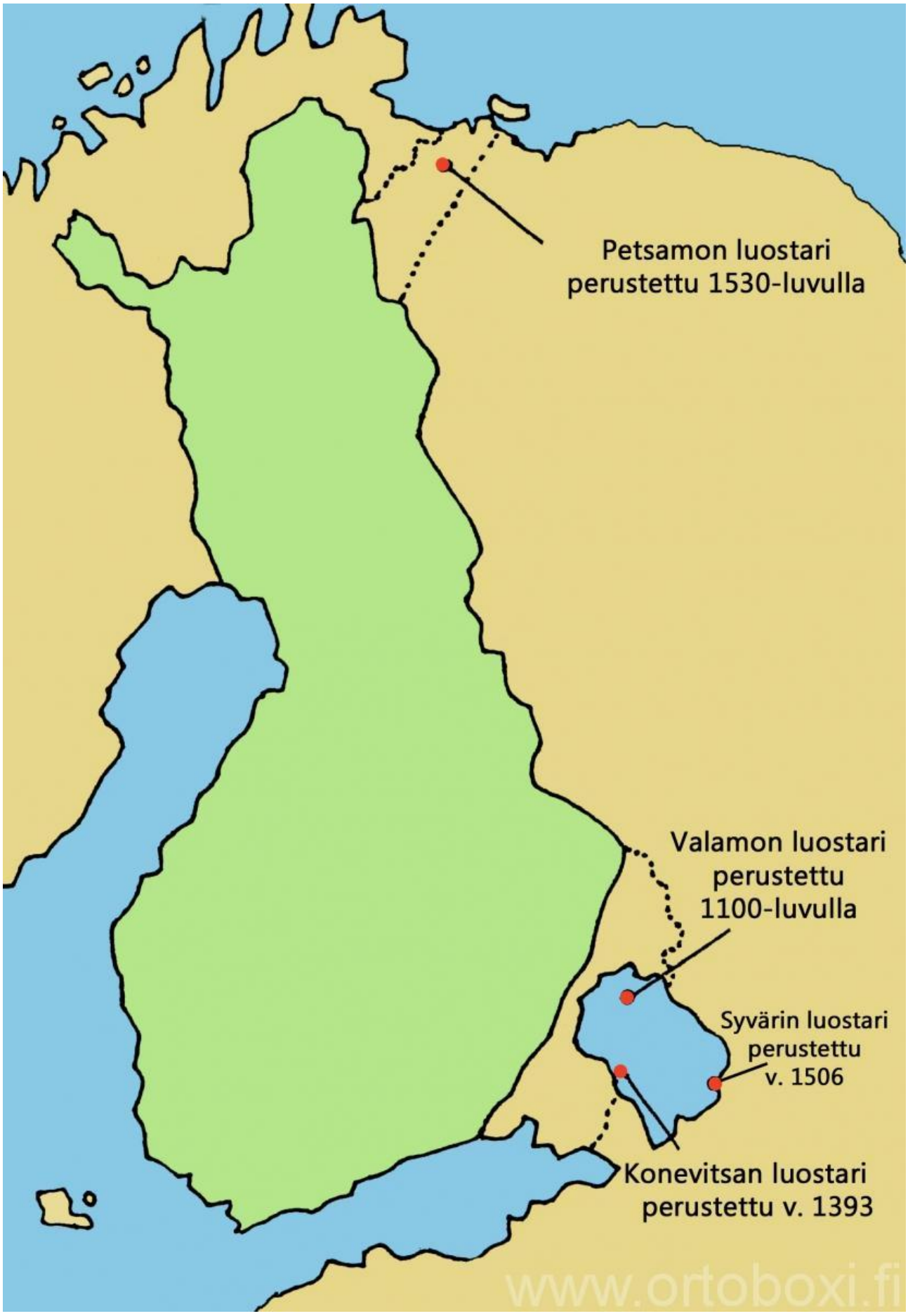
(Tropari, 8. säv.)

Karjalan valistajat – Ortodoksi.net

Ortodoksinen kulttuurikeskus :: Karjalan valistajat

Suomalaisessa kalenterissa Karjalan valistajien päivä on pyhäinpäivä, lännen kirkon vainajienmuistopäivä. Kyseessä on aina lauantai, mikä on ortodoksisessa viikkosyklissä vainajien muistopäivä. Karjalan valistajien päivänä voi siis hyvin käydä kalmistossa muistamassa rakkaitaan.

Petsamon luostari
perustettu 1530-luvulla
Valamon luostari
perustettu
1100-luvulla
Syvärin luostari
perustettu
v. 1506
Konevitsan luostari
perustettu v. 1393
www.ortoboxi.fi

Karjalaista perinnettä

Ortodoksinen usko tuli Karjalaan Bysantista, Kiovan ja Novgorodin kautta. Karjalainen kulttuuri ja ortodoksinen usko ovat eläneet voimakkaasti vuorovaikutuksellisessa suhteessa vuosisatoja. Karjalassa muotoutui se paikallinen ortodoksinen kulttuuri, karjalaisortodoksisuus, joka on edelleen suomalaiselle ortodoksisuudelle niin tunnusomainen.

Suomen ortodoksisessa kirkossa karjalainen kulttuuri on voimakkaasti läsnä. Tässä muutama tuttu esimerkki:

Itä-Suomessa hirsiset tsasounat edustavat karjalaista arkkitehtuuria.

Tekstiiliperinteestä tunnetuin esimerkki on käspaikkaperinne. Lisäksi monet ortodoksiset naiset pukeutuvat juhlina feresiin tai sarafaaniin.

Itäinen itkuvirsiperinne on kokenut uuden nousun 2000-luvulla. Se kuuluu paraliturgisen perinteen piiriin.

Kirkkovuoden perinteistä tunnetuimmat ovat virpominen ja praasniekat.

Ruokaperinne on tuonut mukanaan monen monta herkkua. Karjalanpiirakoiden, sultsinoiden, vatruskan ja tsupukan lisäksi on kirkkovuoden kiertoon liittyviä perinneruokia: suuren paaston puolivälissä syödään ristaleipiä ja pääsiäisena pashaa ja kulitsaa. Sienien suolaaminen paaston ajaksi oli myös yleistä Karjalassa.

Karjalankielinen sanasto elää kirkollisessa kielenkäytössä. Tiedät varmaan, mitä tarkoittavat esimerkiksi maatuska, pogosta ja pomilointi.

Karjalaisten omaleimainen nimiperinne elää ortodoksien parissa. Osa nimistä on yleistynyt koko Suomessa, esim. Outi, Jyrki, Senni ja Oili. Sen sijaan esimerkiksi Nasti, Opri, Miihkali ja Petja ovat hyvin suurella todennäköisyydellä ortodokseja.

Tutustu karjalaisuuteen

Karjalainen kulttuuri - Karjalan Liitto

Karjalan kieli

Äänellä Itkijät ry

Lahjavinkit

Taito Shop Karjalainen Tuoteperhe

Karjalan Liitto tuotteet

Karjalainen Nuorisoliitto tuotteet

Matkailijan ja retkeilijän vinkit

Karjalan kirkkotie, Via Karelia

Pogostan kierros

Pogostan kierros, Ilomantsi - Usean päivän vaellus

Karjalaista runonlaulu- ja äänellä itkemisen perinnettä on tutkittu ja elvytetty 2000-luvulla. Kyynelkanavat-hankkeessa kolme tutkija-taiteilija-paria työskentelivät yhdessä. Taiteilijat Emilia Kallonen (vas.) Emmi Kuittinen ja Liisa Matveinen muodostavat **Surento**-trion.

Loimolan Voima on uutta karjalankielistä folkmusiikkia tekevä yhtye, jonka juuret ulottuvat syvälle Raja-Karjalaan.

Karjalanpiirakat ovat varmaankin Karjalan tunnetuin tavaramerkki.

Karjalanpiirakkaperinne – Elävän perinnön wikiluettelo

Myös karjalanpaisti ja lanttukukko ovat koko Suomessa tunnettuja karjalaisia klassikoita.

Eri alueilla eri leipomuksilla on eri nimet. Pyöröset, kukkoset, kokkoset ja vatruskat menevät usein iloisesti sekaisin.

Pyörönen/ pyörö /kukkonen

Kokkoset, eli mahallaan makkoojat | Pohjois-Karjala

Ilomantsilaiset vatruskat | Martat (Venäjällä vatruska on rahkapulla!)

Sultsina

Tsupukka

Feresi on karjalaisortodoksien kansallispuku. Tänä päivänä sitä pitävät ortodoksiset tytöt ja naiset ylipäätään, etnisiin juuriin katsomatta. Feresistä onkin tullut eräänlainen ”uskonnollinen kansallispuku”, tapa vaalia kirkkomme karjalaisortodoksista kulttuuriperintöä.

Feresi on sikäli kiitollinen vaate, että sen kanssa voi pukea vaikka t-paidan ja lenkkarit. Juhlallisuutta taas tuovat pitsikoristeltu rätsinä (paita), peretniekka (esiliina) ja sulkkuvyö. Päässä voi feresin kanssa pitää säpsää tai sorokkaa. Juhlina kaulaan ja korviin laitetaan parhaat korut.

Koristautuminen on aina kuulunut karjalaisortodoksiseen kulttuuriin, oli sitten kyse arkkitehtuurista tai ihmisistä. Koreata ja ylen somaa pitää olla!

Sarafaanipukeutuminen ja asujen valmistus – Elävän perinnön wikiluettelo

Feresi ja sarafaani – Ortodoksi.net

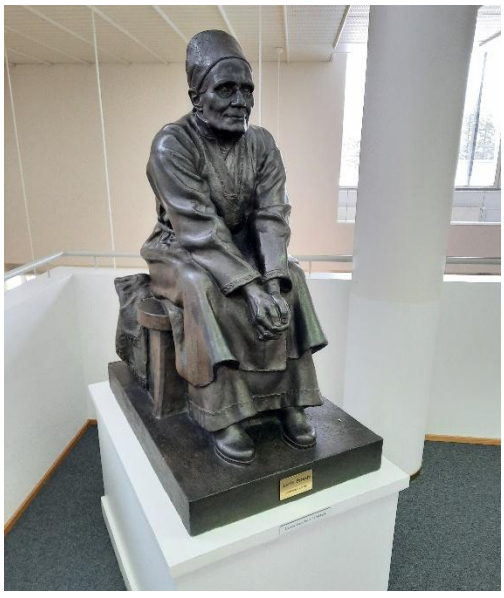
Sarafaanit ja feresit | Soja Murto

Käspaikka on karjalainen rituaaliliina, jota käytettiin aikanaan myös hyvin arkisena esineenä. käspaikat kulkivat mukana kehdosta hautaan. Lisää käspaikoista, ks. 1.10.

Ikonitsuppu oli karjalaisen pirtin sydän. Se sijaitsi ovelta katsoen oikealla, aikuisen silmäntasoa ylempänä, jotta rukoilijan katse kääntyisi yläilmoihin. Pirttiin tullessa pestin ensin kädet, kuivattiin ne käspaikalla, ja vasta sitten tehtiin puhtain käsin ristinmerkki ja tervehdittiin Jumalanäitiä ja pyhiä. Tämän jälkeen tervehdittiin talonväkeä.

Larin Paraske (1834–1904) on tunnetuin karjalainen runolaulaja. Kuvassa Joensuun yliopiston kirjastossa sijaitseva kipsivalos Larin Paraskeen patsaasta. Itse patsas sijaitsee Helsingissä.

Hurskas Larin Paraske raatoi elättääkseen omat lapsensa ja kymmeniä orpoja – Aamun Koitto

Hirsinen tsasouna ja grobu karjalaisessa kyläkalmistossa. Kalmiston annetaan olla luonnontilassa. Kuvassa Pyötikön vanhauskoisten luostarin hautausmaa ja Pyhän Ristin tsasouna.

Haudalle jätetään syötävää, jotta vainaja voi jakaa sen vähäosaisten kanssa, ja linnut voivat kuljettaa sen tuonilmaisiin. Makea herkku muistuttaa taivaan valtakunnan suloisuudesta ja haudalla ateriointi luo yhteyden tämän- ja tuonilmaisissa asuvien välille.

Ortoboxi

Tulostettavat

karjalan.pdf

Microsoft Word - V_KV_12luokat

Microsoft Word - karjalan kielikylpy.docx

s3.JPG (1846×2550)

Nettitehtävät Karjalan valistajista

Karjalan valistajat - tehtäviä

Täydennä Karjalan valistajien tropari

Ortoboxi.fi - Palapeli

Crossword

Karjala-aiheiset nettitehtävät

Karjala - tietovisa

Karjalaiset tavat - tietovisa

Yhdistä karjalankieliset termit

Pyhät toimitukset Karjalaksi

Kekri

Sadonkorjuu

Eurooppalaisessa talonpoikaiskulttuurissa sadonkorjuun aika oli vuoden tärkeimpiä aikoja. Satokausi oli runsaimmillaan syyspäiväntasauksen aikaan ja loppui viimeistään lokakuun lopulla, kun sato oli korjattu. Juuri näihin satokauden vaiheisiin – satokauden alku, sadonkorjuu ja satokauden päätös – linkitettiin myöhemmin kristillisiä juhlia.

1.8. Ristin esiintuominen: Ukrainassa Makovei-juhlana siunataan unikonsiemenet ja hunaja; Lännen kirkko siunaa uutisviljan.

6.8. Kristuksen kirkastuminen: Välimeren alueella siunataan viinirypäleet, pohjoisempana uutishedelmät.

15.8. Jumalansynnyttäjän kuolonuneen nukkuminen: Keski- ja Itä-Euroopassa siunataan yrtit ja alkaa kuukauden pituinen yrttienkeruuaika.

16.8. Kristuksen käsittätehdyn ikonin juhla: Itä-Euroopassa siunataan uutisvilja ja pähkinäsato.

8.9. Jumalansynnyttäjän syntymä: Euroopan viininviljelyalueilla siunataan viinirypäleet. Katolinen kirkko siunaa myös siemenviljan ja -taimet. Sveitsissä ja Itävallassa karja paimennetaan Alpeilta alas talvilaitumille.

14.9. Ristin ylentäminen: Kaalin ja juuresten kerääminen aloitetaan.

29.9. lännen kirkon Mikkelinpäivä / 1.10. idän kirkon Pokrova: Karja siirtyy sisätiloihin ja naiset puhdetöihin. Kekri alkaa.

1.–2.11. Lännen kirkon kaikkien pyhien päivä ja vainajienmuistopäivä: Kekrin päätös, uuden vuoden alku.

11.11. Martinpäivä/ Old Halloween, All Hallow´s Tide päättyy

Syyspäiväntasaus osuu lähelle Ristin ylentämisen juhlaa ja Pokrovaa (tai lännen kirkossa Mikkelinpäivää). Näiden välisenä aikana nostettiin Suomessa nauriit ja perunat ja Venäjällä kaalit. Pokrovan aikoihin saattoivat tulla ensimmäiset yöpakkaset ja ensilumi. Karja siirrettiin sisätiloihin ja naiset siirtyivät puhdetöihin.

Kekri on uudenvuodenjuhla

Lokakuussa maa asettui lepoon, illat pimenivät ja ilma kylmeni. Tällöin vietettiin suomalaisessa ja karjalaisessa talonpoikaiskulttuurissa Kekriä. Kekri oli uudenvuodenjuhla, jolloin sadonkorjuun päätöstä, syötiin sadonkorjuun antimia, ryypiskeltiin ja seurusteltiin. Palkolliset saivat ansaitun lomansa.

Kekrin juuret ovat esikristilliset, mutta kristinuskon myötä juhla sai kristillisiä piirteitä ja sen ajankohtakin määräytyi läntisen kirkkokalenterin mukaan: Kekrikausi alkoi lännen kirkon Mikkelinpäivästä (29.9.) ja päättyi pyhäinmiestenpäivään (2.11.) Myöhemmin Kekri sijoitettiin kokonaan lännen kirkon pyhäinmiestenpäivään, jota saatettiin kutsuakin Pyhäkekriksi.

Idässä Kekri alkoi Pokrovasta ja päättyi viimeistään joulupaaston alkaessa 15.11.

Kitupiikit ja jakoaika

Vanhaan sadonkorjuujuhlaan kuuluvat sadonkorjuun antimet. Kekrinä syötiin suomalaisia juureslaatikoita, sekä kaiverrettiin juureksista lyhtyjä. Lantusta, nauriista tai sokerijuurikkaasta kaiverretun lyhdyn sisään laitetiin ihraa ja palava tikku, ”kitupiikki”.

Kekristä alkoi ”jakoaika” eli vanhan ja uuden vuoden välinen aika, jota kesti Martinpäivään asti (ks. 11.11.) Katolisessa perinteessä Allhallowtide-ajan katsotaan myös joskus jatkuvan Martinpäivään asti, jota kutsutaan paikoin Vanhaksi Halloweeniksi (Old Halloween).

Luomakunta ja kirkkovuosi hengittävät samaan rytmiin

Loka-marraskuussa maa käy lepoon. Se muistuttaa kristittyjä kaiken elollisen kuolevaisuudesta. Luomakunnan ja kirkon vuodenajat liikkuvat samaan tahtiin. Aivan kuten marraskuussa tiedämme, että joulusta päivät pitenevät, helmikuusta alkaa kevättalvi ja maalis-huhtikuussa tulee kevät ja uusi kasvu, samoin tiedämme, että kuolema ei ole kaiken loppu, vaan se on lepoa Herrassa ja ylösnousemuksen odotuksessa.

Vainajienmuistelu

Kekrin aikaan kuolleiden henget olivat liikkeellä. Pimeimpänä vuoden nivelkohtana raja tuon- ja tämänpuoleisen välillä oli ohut ja hauras. Esivanhempien henget olivat läsnä. Vainajat syötettiin ja saunotettiin ja heiltä pyydettiin suosiollisuutta. Pahoja henkiä pidettiin loitolla polttamalla lyhtyjä ja ulkotulia. Ennustettiin myös, kuka ei eläisi näkemään seuraavaa kekriä.

Kekriajan päättävä marraskuu tarkoittaa kuoleman kuukautta. Marras on vanha suomen kielen kuolemaa tarkoittava sana.

Joulun perinteet ovat kekriperinteitä

Joulu oli pitkään herraskaisten juhla. Myöhemmin, kun rahvaskin alkoi viettää joulua, kekrin perinteet siirtyivät jouluun ja uuteenvuoteen: kekrin *kylvöleivästä* tuli joululeipä; kekrin juuresruuista tuli jouluruokia; vainajia alettiin muistaa aattoiltana; uutta vuotta juhlia joulu-tammikuun vaihteessa; jakoajan lomakausi siirtyi joulunpyhiin; lyhtyjen ja kynttilät tehtiin nekin jouluksi. Lopulta joulu sulautti kekrin kokonaan itseensä.

Kekripukki

Kekripukki kiersi taloissa vaatimassa kestitystä vainajien jälkeen. Kekripukki, joka kekrinä kiersi talosta taloon remuten ja vaatien kestitystä, on modernin joulupukin kantaisä. Nuutinpäivänä (7.1.) taloissa kierteli vastaava nuuttipukki. Molemmat ovat perua esikristillisestä talvipäivänseisauksen vuohiuhrista. Vastaavia perinteitä tunnetaan kaikkialla Itä-Euroopassa. (Ks. 6.12.)

Kuva: Nils Keyland/ Nordiska museet

Kekrinä mm. kaiverretiin juureksista lyhtyjä ja poltettiin tulia, jotka pitivät pahantahtoiset henget loitolla. Samalla tuli kutsui edesmenneiden henkiä tupaan kestittäväksi.

Näin teet naurislyhdyn | Lapin Kansa

Sadonkorjuujuhla - Kekri

» Kekri

» Jakoaika

Kekrin juhlimiseen kuului herkuttelu, taiat ja yhteys tuonpuoleiseen | Elävä arkisto | Yle

Kekri – Syksyn juhlia, pyhiä ja kummajaisia

Talonpoikaiskulttuurisäätiö: Kekri ja sen monet muodot maailmalla

Pyhäinpäivä ja sen kaverit

Kaikkien pyhien sekä poisnukkuneiden uskovien muistojuhla

Roomalaiskatolinen kirkko on 800-luvulta asti muistellut marraskuun alussa kaikkia pyhiä ja viettänyt vuotuista vainajienmuistopäivää. Pyhien ja vainajien muistaminen ovat kristillisessä perinteessä vahvasti toisiinsa linkittyneitä. Myös ortodoksit muistelevat edesmenneitään kaikkien pyhien sunnuntain yhteydessä (ks. Helluntai).

Maailmanlaajuinen roomalaiskatolinen kirkko muistaa **kaikkia pyhiä marraskuun 1. päivä** ja **vainajia marraskuun 2. päivä**. Katolinen kirkko Suomessa on muuttanut järjestystä Suomen olosuhteisiin sopivammaksi: vainajia muistellaan valtiollisena pyhäpäivänä (31.10.–6.11. välisenä lauantaina) ja kaikkia pyhiä seuraavana päivänä, joka on marraskuun ensimmäinen sunnuntai.

Lukukappaleet messussa vainajien puolesta - Katolinen kirkko Suomessa

KAIKKIEN PYHIEN JUHLA – PYHÄINPÄIVÄ, JUHLAPYHÄ - Katolinen kirkko Suomessa

Luterilainen pyhäinpäivä

Vaikka protestantit hylkäsivätkin (ainakin näennäisesti) sekä pyhien, että vainajien muistelun, säilyttivät he silti kirkkokalenterissaan erityisen vainajille omistetun juhlapyhän. Pyhäinpäivä – joka tunnettiin ennen pyhäinmiestenpäivänä – on jäänne katoliselta ajalta. Luterilaiset, ja suomalaiset ylipäätään, käyvät tällöin läheistensä haudoilla sytyttämässä kynttilöitä. Protestanttisessa perinteessä tätä kutsutaan vainajien muiston kunnioittamiseksi. Se on toisin sanoen vainajienmuistelua.

Pyhäinpäivä on valtiollisessa kalenterissa ja Suomen evankelisluterilaisen kirkon kirkkokalenterissa liikkuva pyhäpäivä, jota vietetään 31.10.–6.11. välisenä lauantaina.

Pyhäinpäivä - Evl.fi

Jokainen lauantai on vainajienmuistopäivä

Sen lisäksi, että ortodoksisessa kirkkokalenterissa on erityisiä vainajienmuistelupäiviä, muistetaan vainajia myös joka viikon lauantai. Ortodoksi voi aivan mainiosti käydä pyhäinpäivänä sytyttämässä kynttilän kalmistossa. Samalla voi toki harjoittaa myös omaa vainajienmuisteluperinnettä (ks. Dimitrin lauantai).

Allhallowtide

Pyhien ja vainajien muistojuhla on roomalaiskatolisessa perinteessä ollut alun perin kokonainen juhlakausi, All Hallow´s Tide. Juhlakausi alkoi esijuhlalla 31.10. ja päättyi Vanhaan Halloweeniin eli Martinpäivään 11.11.

All Hallow´s Eve 31.10.

Marraskuun 1. päivänä vietettävää kaikkien pyhien muistojuhlaa edeltää esijuhla, kaikkien pyhien vigilia (All Hallow´s Eve). Vigilia viittaa juhlaa edeltävään iltaan, sillä kirkollinen vuorokausi alkaa auringonlaskusta. Periaatteessa kaikki kristilliset juhlat alkavat edellisen illan vigilialla. Roomalaiskatolisessa kalenterissa kuitenkin tiettyjen merkittävien juhlien, kuten joulun, pääsiäisen ja kaikkien pyhien juhlan kohdalla edellisen illan vigilialla on erityinen merkitys.

Kaikkien pyhien vigilia aloitti kolmen pyhäpäivän (Triduum) kokonaisuuden: kaikkien pyhien vigilia, kaikkien pyhien juhla ja uskossa poisnukkuneiden muistopäivä (31.10.–2.11.)

Halloween

Lokakuun viimeisen päivän iltana ja loka-marraskuun vaihteen yönä vietettävä kaikkien pyhien vigilia muuttui Yhdysvalloissa 1900-luvulla kaupalliseksi juhlaksi, joka nykyään tunnetaan Halloweenina. Kyseessä on hyvin tyypillinen nykyjuhla, sillä se on monien kulttuuristen kerrostumien ja kaupallisen popularisoinnin tulos. Tässä suhteessa se ei eroa juurikaan joulusta tai pääsiäisestä.

Kuva: Pixabay/ OpenClipart-Vectors

Irlantilaiset ja skotlantilaiset siirtolaiset veivät Halloweenin uudelle mantereelle 1800-luvulla. Siellä se juurtui ja kaupallistui 1900-luvulla. Amerikkalainen kulttuuri-imperialismi toi Halloweenin 2000-luvulla takaisin Eurooppaan, myös Suomeen. Nykymuotoisena juhlalla on hyvin vähän tekemistä alkuperäisen kristillisen (tai esikristillisen) juhlan kanssa. Se on markkinavoimien juhla.

Kaikkien pyhien päivä ja uskossa poisnukkuneiden muistopäivä

Alkukirkon ajoista asti on pyhiä ihmisiä kunnioitettu aina erityisesti heidän kuolinpäivänään. Näin on syntynyt kristillinen pyhien kalenteri ja myös nimipäiväkalenteri (ks. 1.1. ja 8.11.) Vuosisatojen aikana kalenteri kuitenkin alkoi täyttyä pyhistä, eikä kaikille ollut mahdollista enää omistaa ikiomaa muistopäivää. Ratkaisuna lännessä määrättiin vietettäväksi kaikkien pyhien päivä, jolloin voitaisiin yhtenä ja samana päivänä muistaa kaikkia pyhiä.

Ratkaisu ei kuitenkaan ollut siinä mielessä merkittävä, että pyhille määrättiin edelleen myös omat muistopäivät. Sekä lännen, että idän kirkkojen pyhien kalenterissa on nykyään jokaiselle päivälle merkattu usean pyhän muisto. Kaikkien pyhien päivänä palautetaan silti mieliin, että on myös pyhiä, joita kirkko ei ole kanonisoinut ja jotka Jumala yksin tuntee. Vainajienmuistopäivä onkin tavallaan ”Kaikkien pyhien juhla, Vol. 2” sillä jokainen ylösnousemuksen uskossa poisnukkunut kristitty lepää pyhien joukossa.

Martinpäivä, Vanha Halloween

Pyhän Martinus Toursilaisen muistopäivä on ollut keskiajalla merkittävä sadonkorjuujuhla ja talven portti koko Keski-Euroopassa. Martinpäivän jälkeen alkoi 40-päiväinen Martinpaasto, jota vietettiin 700-luvulle saakka. Martinpäivän perinteet olivat sekoitus esikristillisiä Samhain-juhlan perinteitä, keskiaikaista pyhimyskulttia ja talonpoikaiskulttuuria. Martinpäivää kutsutaankin Vanhaksi Halloweeniksi (*Old Halloween*). Paikoin Allhallowtide jatkui Martinpäivään saakka. (Ks. 11.11.)

Kuva: Pixabay/ worldvoyager

Keski-Euroopassa lapset kulkevat Martinpäivänän aattona talosta taloon paperilyhtyjen kanssa, laulavat pyhästä Martinuksesta kertovia lauluja ja saavat palkaksi makeisia tai rahaa.

Kuolleiden päivä

Etelä-Amerikassa Allhallowtide on Kuolleiden juhla. Tämä kolmipäiväinen pyhien ja vainajienmuistojuhla on eräänlainen ”latinoamerikkalainen kekri”. Silloin juhlitaan sadonkorjuuta ja muistellaan kuolleita läheisiä. Juhlan perinteet ovat kulttuurisesti hyvin omaleimaisia ja niihin on sekoittunut runsaasti esikristillistä ainesta.

Latinoamerikkalaiset ovat pääsääntöisesti roomalaiskatolisia. Juhlaa vietetään paitsi kirkoissa, myös haudoilla. Hautakivet pestään, haudat koristellaan ja niille tuodaan ruokaa ja juomaa. Vanhaan katoliseen kulttuuriin kuuluu, aivan kuten ortodoksiseenkin, ateriointi vainajien kanssa. Kolivan sijaan haudoille tuodaan vainajienmuisteluleipiä. Myös almut eli köyhien muistaminen kuuluu kuolleiden päivään. Näistä kerrotaan lisää Dimitrin lauantain yhteydessä (ks. 26.10.)

Monessa latinomaassa kuolleiden päivä on merkittävä kansallinen juhla, jolloin juhlitaan ylpeästi omaa kulttuuria. Juhlaan kuuluvat kulkueet, musiikki, tanssi ja perinneruoka. Kristillisten perinteiden rinnalla alkuperäiskansojen kulttuuri on voimakkaasti läsnä. Kirkko on toisinaan pyrkinyt suitsimaan joitakin elementtejä juhlinnasta, mutta katsonut viisaammaksi korostaa juhlan kristillistä puolta, kuin lähteä karsimaan sen kansallisia ja kulttuurisia piirteitä.

Kuva: Pixabay

Kuolleiden päivä on merkittävä juhla kaikissa roomalaiskatolisissa maissa. Tällöin hoidetaan hautoja, tuodaan niille kynttilöitä ja nautitaan muisteluaterioita vainajien kanssa.

Kuva: Pixabay/ caballo172609

Latinomaissa Kuolleiden päivän perinteet ovat sekoitus kansallista kulttuuria, roomalaiskatolista uskoa ja alkuperäiskansojen perinteitä.

Kuva: Flickr/ Roberto Robles

Ofrenda on kuolleiden päivän alttari, jolle tuodaan pyhien kuvia ja patsaita, edesmenneiden kuvia, kukkia, uhrilahjoja, ruokaa, juomaa ja kynttilöitä. Alttareita on Kuolleiden päivänä kirkoissa ja julkisissa tiloissa, mutta myös yksityiskodeissa.

Suomalaiset uskoivat, että jakoaikana raja tämän- ja tuonpuoleisen välillä oheni. Kuolleiden juhlassa uskotaan samoin. Elävien ja kuolleiden maailmat yhdistyvät, ja tätä ilmennetään mm. pukeutumalla luurangoksi. Esimerkiksi Boliviassa on ollut tapana kaivaa kuolleiden luurankoja haudasta ja pukea heidät vaatteisiin, ikään kuin he osallistuisivat juhlaan.

Esikristillisiä vainajienmuisteluritуaaleja on helppo kauhistella, sillä ne ovat protestanttisessa pohjolassa tuntemattomia ja tuntuvat ehkä vierailta. Todellisuudessa ikivanhat, esikristilliset tavat kunnioittaa edesmenneitä eivät paljon eroa kristittyjen tavasta kunnioittaa pyhien reliikkejä. Monet reliikit ovat hyvin pieniä luun palasia, mutta reliikki voi olla myös pyhän kokonaisena säilynyt ruumis tai vaikka pääkallo.

Vanhoissa ortodoksisissa luostareissa säilytetään usein pääkalloja niille tarkoitetussa tilassa, esimerkiksi kryptassa. Kreikassa hautausmailla on luutaloja, joihin edesmenneiden luut säilötään, jotta hautapaikka vapautuisi seuraavalle.

Luurangot, pääkallot, haudat ja hautausmaat ovat mitä suuremmassa määrin osa kristillistä kulttuuria. Niitä ei kuitenkaan yhdistetä pelotteluun ja kauhuun, vaan pyhien kunnioitukseen ja vainajienmuisteluun.

Pyhä Valentinoksen reliikki Roomassa (yllä). Pääkallo katakombissa tai kryptassa (alla).

Kuvat: Flickr/ Lawrence OP (yllä) Pixabay/ pszmajduch (alla)

Karkki vai kepponen

Monissa maissa kuolleiden päivään kuuluu ovilla, kaduilla ja kalmistoissa ”kerjääminen”. Roomalaiskatolisessa uskossa köyhien muistaminen on erottamaton osa vainajienmuistelua. **Almut ovat aineellista esirukousta**, joilla kerätään edesmenneille aarteita taivaaseen. Muistamalla köyhiä vainajan puolesta, teemme hyvän teon hänen nimissään ja pyydämme samalla hänelle esirukouksia. Vanhaan kristilliseen kulttuuriin sisältyy ajatus, että kovasydämisyys tarvitsevia kohtaan on itse asiassa vainajaan kohdistuvaa epäkunnioitusta.

Koska ihmiset tuppaavat olemaan avokätisimmillään juuri vainajienmuistopäivänä, on katolisessa kulttuurissa muodostunut tavaksi, että juuri tuolloin **kierretään ovilla ja kalmistoissa kerjäämässä almuja**. Vainajienmuistelupäivänä leivotaan erityisiä kerjuuleipiä, joita jaetaan oveen koputtajille ja viedään haudoille. Leivät olivat makeita ja muotoiltiin tavalla, joka osoitti niiden olevan almuja tai vainajienmuisteluleipiä: esim. englantilaisiin sielukakkusiin tehtiin ristikuvio, ja portugalilaiset kuolleiden luut muistuttavat reisiluita.

Ovilla kiertäminen on toisaalta ollut tapana suurina kristillisinä juhlina yleisemminkin. Se on **yhteisöllinen juhlimisen tapa, jolla levitetään juhlailoa**. Ortodokseille tapa on tuttu virpomisesta ja koledareista. Muualla Euroopassa sitä tehdään mm. Kynttelipäivänä ja Martinpäivänä.

Suomalaisille on populaarikulttuurista tullut tutuksi amerikkalainen tapa kiertää naamiaispuvussa ovilla ja sanoa ”karkki tai kepponen!” Pohjois-Amerikan lisäksi **tapa on elävä latinomaissa, ja niissä se on paremmin säilyttänyt alkuperäisen merkityksensä ja muotonsa**. Lapset kiertävät ovilla Allhallowtide-aikana, tai sitten etsivät heille piilotettuja herkkuja. Tämä muistuttaa siitä, kuinka köyhät etsivät kalmistoissa haudoille jätettyjä almuja.

Naamiaisasuun pukeutuminen saattaa olla perua brittiläisestä mumming-perinteestä. Suurina juhlina **järjestettiin näytelmiä, joissa naamioiduttiin ja esitettiin raamatunkertomuksia ja marttyyrikertomuksia**. Suomalainen Tiernapojat on osa tätä yleiseurooppalaista perinnettä.

Miksi Halloweenin ”kerjäläiset” sitten uhkaavat kepposella? Tälle voi olla kaksikin selitystä. Ensimmäinen liittyy vainajienmuisteluun. **Jos jätät almun antamatta köyhälle, jäät ilman siunausta, toisin sanoen kovasydämisyys kostautuu**. Toinen selitys liittyy kelttiläiseen Samhain-juhlaan, jolloin ajateltiin räyhähenkien vaativan lepyttelyä. Ilman lepyttelyä jäänyt räyhähenki saattoi tehdä talonväelle kepposia.

Suomalainen kekripukki muistutti tässä suhteessa räyhähenkeä, sillä sekin vaati kestitystä sillä uhalla, että tekee pahojaan. Myös **kristilliseen ovilla kiertämisen perinteeseen on usein sekoittunut esikristillistä henkien kuvaamista**. Itä-Euroopassa koledaarien mukana saattoi kiertää myös eläinhahmoja. Ne eivät olleet pahoja, mutta ne yhdistettiin usein hallitsemattomiin luonnonvoimiin, ja siksi ne nähtiin pelottavina.

Samhain

Kelttien sadonkorjuun päätösjuhla oli Samhain, jota vietettiin loka-marraskuun vaihteessa. Se oli yksi neljästä kelttiläisen vuodenkierron pääjuhlasta. Samhain tarkoittaa kesän loppua.

Samhain ja kekri ovat kuin kaksoset. Myös Samhain-juhlassa kiitettiin sadosta, kestittiin edesmenneitä ja poltettiin puhdistavia tulia, jotka pitivät loitolla pahoja henkiä. Lanttu- ja naurislyhtyjen lisäksi kaiverretiin kurpitsalyhtyjä. Kurpitsasta tulikin Halloweenin symboli.

Samhainin perinteet sekoittuivat Brittein saarilla roomalaiskatoliseen Allhallowtide-juhlaan hyvin varhain. Irlantilaiset ja skotlantilaiset siirtolaiset veivät oman versionsa pyhien ja kuolleiden kunnioituksesta uudelle mantereelle 1800-luvulla. Siellä juhla muotoutui pikkuhiljaa nykyiseksi Halloweeniksi.

Kurpitsa- ja juureslyhtyjä kaiverretiin eurooppalaisissa sadonkorjuujuhlissa jo keskiajalla. Ne ovat uhrilahjoja, joilla kiitetään satokaudesta. Juures- ja kurpitsalyhtyjä on kaiverrettu koko pimeän vuodenajan, mutta erityisesti valot kuuluivat kekriin, samhainiin ja halloweeniin. Niiden tarkoitus on johdattaa hyvät henget taloon ja pitää pahat henget loitolla. Kristityille tulet ilmentävät Kristusta, joka on maailman Valo.

Ortoboxista löytyy ohje Karjalan valistajien kurpitsalyhtyyn:

Microsoft Word - KARJALAN VALISTAJIEN KURPITSA.docx

Miksi Halloweenia demonisoidaan?

Osa ortodokseista suhtautuu Halloweeniin hyvin kielteisesti. Tämä ei välttämättä johdu juhlan kaupallisuudesta, tai siitä, että se on tuotu meille osana amerikkalaista populaarikulttuuri-imperialismia.

Mistä se sitten johtuu?

Halloween on tullut meille Yhdysvalloista. Sieltä on omaksuttu myös evankeliskristillinen asenne sitä kohtaan.

Puritanismi ja evankelikalismi

Yhdysvaltojen kristillisyys on pääsääntöisesti siirtolaisten kristillisyyttä. Poikkeuksen tähän tekevät Alaskan alkuperäisasukkaat, jotka omaksuivat ortodoksisen uskon pyhittäjä Herman Alaskalaisen lähetystyön seurauksena (ks. 9.8.)

Ensimmäiset eurooppalaiset siirtolaiset toivat mukanaan roomalaiskatolisen uskon, sekä erilaiset protestanttiset tunnustuskunnat ja liikkeet. Hyvin voimakkaan jalansijan sai kalvinistinen, puritaaninen kristillisyys. Sen pohjalta syntyi amerikkalainen evankelikalismi, joka on tänä päivänä suurin protestanttisuuden haara Yhdysvalloissa.

Puritaanit suhtautuivat kielteisesti roomalaiskatoliseen uskoon. He halusivat puhdistaa uskonnostaan kaiken katoliseen viittaavankin, mistä nimitys puritanismi tuleekin. Puritaanit vastustivat siis lähtökohtaisesti jo vainajienmuistelua ja pyhien kunnioitusta. Heidän mielestään kyseessä oli okkultismi.

Puritanismiin liittyy siis voimakkaasti ajatus uskon hygieenisyydestä: usko tulee pitää puhtaana kaikesta, mitä ei voida suoraan johtaa Raamatusta. Vanhoihin, esikristillisiin perinteisiin suhtauduttiin torjuvasti. ”Pakanallinen” ei viitannut pelkästään johonkin historiallisesti esikristilliseen, vaan siitä tuli pahan synonyymi.

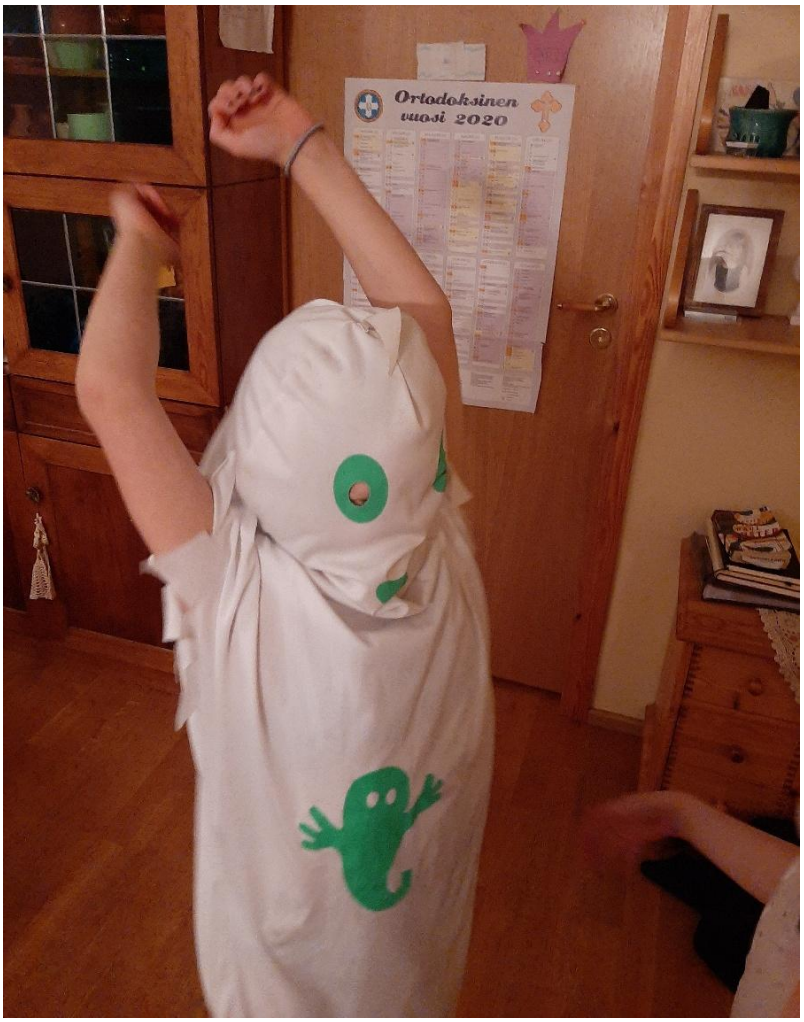
Puritanismi valuu kaikkialle

Vanha kristillinen kulttuuri on aina omaksunut esikristillisiä elementtejä osaksi ilmaisuaan. Kristinusko ei koskaan ole juurtunut tyhjiöön, vaan olemassa olevaan kulttuuriin. Se on omaksunut kulttuurista kaiken, mikä ei suoraan ole ristiriidassa uskon ja opin kanssa. Joskus se on kyennyt ajan kanssa sulauttamaan melko ristiriitaisiakin elementtejä osaksi kristillistä perinnettä. Raja uskon ja taikauskon välillä on aina ollut häilyvä ja jokseenkin jännitteinen. Asia on ratkaistu yleensä korostamalla kirkon opetusta, ei suoranaisesti kieltämällä asioita.

Protestantit ja etenkin puritaaninen liike pyrkivät ratkaisemaan em. jännitteen kieltämällä kaiken ”epäpuhtaan” perinteen. Näin jäljelle jäisi vain vieraista elementeistä karsittua, puhdasta kristillistä perinnettä. Yhtenä räikeimmistä esimerkeistä on Yhdysvalloissa vellonut keskustelu siitä, voivatko kristityt pitää joulukuusta, vai onko joulukuusi alun perin pakanallinen perinne.

Ei kuitenkaan ole olemassa mitään historiatonta, inhimillisestä kulttuurista ja ilmaisusta irrallista kristillistä kulttuuria. Kristinuskon elinvoima on juuri siinä, että usko on kulttuurit ylittävää ja katolista. Se on ilmaisultaan muuntautumiskykyinen ja omaksuttavissa kaikilla kielillä, kaikissa kulttuureissa ja kaikkina aikoina.

Valitettavasti osana amerikkalaista populaarikulttuuri-imperialismia Suomeen rantautui paitsi Halloween, myös amerikkalainen, puritaaninen diskurssi Halloweenin ”epäpuhtaudesta”. On hämmentävää, kuinka kritiikittömästi osa ortodokseistakin on omaksunut tämän historian- ja uskonnonlukutaidottoman suhtautumisen roomalaiskatolisten vainajienmuistopäivään. On totta, että monenlaiset uuspakanalliset kultit, liikkeet ja lahkot viettävät myös Halloweenia ja Samhainia, ja tähän ilmiöön liittyy epäilemättä monenlaista kristinuskolle vierasta ja torjuttavaakin. Sama koskee kuitenkin myös esimerkiksi virpomista, jonka juuret ovat esikristillisessä perinteessä ja johon on sekoittunut länsisuomalaista trulliperinnettä. Näiden ilmiöiden olemassaolo ei missään määrin sanele sitä, miten me suhtaudumme kristilliseen perinteeseen ja sen moninaisiin ilmenemismuotoihin.

Halloween ei ole sen kummempi juhla kuin joulu tai pääsiäinenkään. Se on vanha kristillinen juhla, joka sisältää esikristillisiä ja kulttuurisia kerrostumia eri vuosisadoilta. Tänä päivänä juhlinnan tahdin määräävät markkinavoimat.

Ortodoksisuus ja puritanismi

Puritaaninen ajattelu on valunut meille osin Yhdysvalloista, missä suuret määrät evankelisia kristittyjä on liittynyt ortodoksiseen kirkkoon. Samalla kirkon eetokseen on omaksuttu sille vierasta dualismia, moralismia ja lakihenkisyyttä. Ilmiö on havaittavissa Suomessakin. Lisäksi athoslaisen luostarielämän ihannointi on tuonut ortodoksisten kristittyjen ajatteluun uudenlaista ehdottomuutta myös seurakunnissa.

Pappismunkki Serafim Rosen ajattelu on ollut hyvin vaikutusvaltaista pohjoisamerikkalaisessa ortodoksisessa kristillisyydessä. Rosen teologiassa on paljon kalvinismia: uskon puhtaanapitoa, ulkoisella uhalla pelottelua ja maailmakielteisyyttä.

Miten ortodoksin sitten tulisi suhtautua Halloweeniin?

Halloweeniin voi suhtautua täysin intohimottomasti. Ensin kannattaa pyrkiä ymmärtämään, mistä juhlassa on kyse. Toiseksi voi todeta, ettei sitä vietetä ortodoksisen kalenterin mukaan. Kolmanneksi siitä voi ottaa sen, mikä itselle on hengellisesti hyödyllistä, esimerkiksi vainajienmuistelun, ja halutessaan jättää muun huomioimatta.

Ortodoksi voi toki viettää Halloweenia, aivan kuten ortodoksi voi viettää pyhäinpäivää tai vaikka vappua. Ortodoksilla ei kuitenkaan varsinaisesti ole mitään tarvetta viettää Halloweeniä, sillä meillä on omatkin sadonkorjuun juhlamme ja vainajienmuistelupäivämme loka-marraskuussa: **Pokrova** (1.10.) **Dimitrin lauantai** (26.10. edeltävä lauantai) ja **Martinpäivä** (11.11.) Pyhäinpäivänä juhlimme Karjalan valistajia.

Kulttuurinlukutaidoton Halloweenin demonisointi on polarisoivaa, eikä nouse kirkkomme eetoksesta. Sillä ei monesti ole muuta tarkoitusperää kuin oman sädekehän kiillotus. Meidän tehtävämme ei ole sanella muille, miten heidän tulisi juhliaan viettää tai olla viettämättä. Sekulaari kulttuuri ei myöskään ole meille mitään velkaa. Ei ole maailman tehtävä viettää meidän juhliamme ja pitää yllä meidän kulttuuriamme. Se on meidän etuoikeutemme.

Halloween on monelle syksyä piristävä juhla, jota ortodoksinen kirkko ei suosi – mutta miksi ei? – Aamun Koitto

Halloween tulee taas, ja uskonnonope muistuttaa oppilaita ortodoksien omasta juhlasta – Aamun Koitto

Isä Andrei Verikov rohkaisee välttämään halloweenin viettoa - ja kutsuu Karjalan valistajien juhlaan — Helsingin ortodoksinen seurakunta

Ortodoksikin voi Halloweenina ja Pyhäinpäivänä muistaa vainajia.

Ortodoksinen kirkko suhtautuu kuolemaan ”pelvolla ja vavistuksella”, toisin sanoen suurella kunnioituksella. Kuolema on lankeemuksen seurausta ja sellaisena luonnoton. Siihen ei kuitenkaan liity kauhua, vaan se on kristityn maanpäällisen vaelluksen päätös. Kuolevista ja kuolleista huolehtiminen, sekä vainajien muistaminen on kristityille kunnia-asia ja jopa identiteettikysymys. Suhtautumisemme kuolemaan tekee meistä kristittyjä.

Pyhäinpäivä, kekri ja Halloween – juhlia kuolleiden muistamiseksi | Oppiminen | Yle

Halloween on Suomessa uusi tulokas vanhalla juhlapaikalla | Elävä arkisto | Yle

Horugvinkantajat valmiina! Karjalan valistajien juhlana vietetään praasniekkoja ympäri Suomea.

Vihkosen laati Maura Ihatsu

Kreditoimattomat kuvat Maura Ihatsu

Ortoboxin kuvat: sivut 1, 3, 4, 5, 9, 13